

Muzejní akademie II

Příloha k tematickému bloku č. 2 Středověk pro 7. ročník

Téma č. 2 Od Přemyslovců k zámořským objevům

Text k úkolu: Založ středověké město

Vrcholný středověk je obdobím zakládání měst. V tomto ohledu byl velice úspěšným panovníkem král Přemysl Otakar II., který založil přes 50 měst. Založit město se dalo několika způsoby – buď přidělením privilegia osadě nebo hradišti, translací (jméno, název i část obyvatel přešla na nové město) nebo výstavbou na „zeleném drnu“. **Co to znamená stavět „na zeleném drnu“?** Založením zcela nového města byl pověřen lokátor, stejně jako v případě vesnic. Lokátor musel být mimořádně bohatý a významný muž. Nová města byla budována podle **geometrického plánu**, měla **čtvercové** nebo **obdélníkové náměstí**, z něhož vybíhaly **kolmo ulice k městským branám**. **Hradby** byly do čtverce nebo do kruhu (oválu). Podél hradeb vedla **ulice**, která sloužila při obraně města. Do hradeb býval začleněn **hrad** či **klášter**. Hradby měst se podobaly hradbám hradů. Základem byla kamenná **zeď s cimbuřím**, před ní **příkop**, většinou **naplněný vodou**. V hradbách byla **brána** nebo více bran, které byly pečlivě opevněné. Vedl k nim **most**, který se dal v případě nebezpečí strhnout. Na začátku nestály domy ve městě těsně u sebe, některé měly i zahrádky a ne všechny domy byly kamenné. Na náměstí byl vybudován **kostel**, jeho stavba většinou trvala mnoho let. Většina nových měst ve 13. století vypadala spíš jako obrovské staveniště. Města musela mít také **radnici** a **lázně**. Lázně nesloužily jen k očistě těla, ale byly i centrem zábavy. Bylo tam teplo, podávalo se tu jídlo i nápoje, holily se vousy a stříhaly vlasy a poskytovala se základní lékařská péče (např. příkládání pijavic). Lázně navštěvovali muži i ženy. Někdy tu lazebnice poskytovaly i placené erotické služby. Díky lázním nebyla úroveň osobní hygieny tak nízká.

Horší to bylo s odpadky a exkrementy, které házely do jam nebo do řeky. Ulice byly plné hniječích zbytků, které byly zdrojem nemocí. Uklízet ulice ale bylo považováno za ponižující, to byl úkol kata s pacholky. Pokud jde o WC, latríny byly jen v kláštorech, na hradech se objevují prevéty (výsernice). Lidé začali svoje města dláždít. Důležité bylo také mít zdroj vody, proto se na náměstí začaly stavět **kašny**, nebo se hloubily **studny** v domech či se pro vodu chodilo **do řeky**.

V pozdním středověku se ve městech objevují pozorovatelné zvané **hlásky**, které vypadaly jako věže a stály buď samostatně, nebo se staly součástí radnice. **Proč a k čemu sloužily?** V důsledku husitských válek se také města opeňovala hradbami. Prostor mezi dvěma hradbami se nazýval **parkán**. **Máme v Plzni parkán? A co to je a k čemu sloužil? (Ano, máme, ale jsou zachovány jen malé části. Sloužil k obraně.)** V hradbách byly obyčejně **bašty** nebo **věže**. Před branami se stavěly další brány. Takový typ opevnění se nazývá barbakán. Většina domů ve městě byla kamenná, ale byly tu stále ještě i domy dřevěné. Uprostřed města stál rynek. Domy kolem rynku, podél ulic k branám a domy u hradu či kláštera byly nejdražší, nejlevnější bylo bydlení u hradeb. Během husitských válek se nestavělo téměř nic. Až po nich začali lidé znovu budovat, domy ve městě rozšířili o první patro a vznikaly také nové kostely a katedrály. Jednou z nejkrásnějších katedrál pozdního středověku je chrám sv. Barbory v Kutné Hoře.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

I v 15. století byla hlavním problémem měst hygiena. Lidé stále odhazovali odpadky na ulici, nočníky vylévali z oken. Dochovaly se žaloby lidí, kteří kráčeli po ulici a byli politi splašky z nočníku. Po ulicích běhali také psi, kočky, drůbež, vepři. Řemeslníci vyhazovali zbytky na ulici a to včetně řezníků, kožešníků a dalších. Ulice se uklízely jen před významnou událostí, jarmarkem či návštěvou panovníka. Jediným přirozeným „uklízečem“ ulic byl déšť.¹

Města ve středověku byla různého typu: královské město, horní město, věnné město, poddanské město apod. **V čem se tato města od sebe lišila?**

- **královské město – založené panovníkem**
- **horní město – královské město s právem těžit rudy**
- **věnné město – město věnované manželce panovníka**
- **poddanské město – město založené šlechtou nebo církví se souhlasem panovník**

---

¹ VONDRUŠKOVÁ, Alena a Vlastimil VONDRUŠKA. Město. Praha: Vyšehrad, 2013. Průvodce českou historií. ISBN 978-80-7429-346-7.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

**MS
MT**
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY